◆ سه‌شنبه ۲۵ آذر ۱۴۰۴ ◆ شماره ۲۱۰۶ ◆ سال نهم ◆ ۲۵ جمادی‌الثانی ۱۴۴۷ ◆ ۱۶ دسامبر ۲۰۲۵ ◆ ۸ صفحه ◆ ۱۰۰۰۰ تومان

اتحاد ملت

روزنامه صبح ایران

چه کسانی پشت حمله خونین استرالیا بودند؟

تل‌آویو درصدد توطئه جدید علیه تهران؟

صفحه ۷

اصلاح قیمت ارز فرصتی برای خرید

معامله‌گران در انتظار جهش بعدی

صفحه ۵

تهران، شهری که که رنج را به حاشیه‌ها صادر می‌کند

زندگی زیر سایه پایتخت

اتحادملت - گروه جامعه؛ در نزدیکی پایتخت پرهیاهو، زندگی در مسیری متفاوت جریان دارد؛ مسیری که در میان رشد بی‌وقفه تهران و تحلیل تدریجی محیط آن شکل گرفته است. در این فضای کمتر دیده‌شده و کمتر گفته‌شده، نشانه‌های یک بحران خاموش به‌تدریج نمایان می‌شود. بحرانی که حاصل جمعی از تصمیم‌های ناهمساز، بی‌ثباتی‌ها و تحولات اجتناب‌ناپذیر است.

امروز تهران، این کلان‌شهر پرتکاپو، در نقطه تلاقی رشد و فرسودگی ایستاده؛ از آلودگی نفس‌گیر هوا و ترافیک فلج‌کننده گرفته تا بحران مسکن و مستهلک شدن زیرساخت‌ها. تهران دیگر آن نماد امید و پیشرفت گذشته نیست. حالا به میدانی برای چالش‌های پی‌درپی بدل شده؛ مکانی که زیر فشار روزافزون جمعیت، آلودگی و تصمیمات متناقض هر روز به دشواری بیشتری دچار می‌شود.

در همین راستا، پژوهش ایرنا با محوریت «تهران ۱۴۰۴» قصد دارد تصویری جامع از مشکلات زیست‌محیطی، مدیریت شهری، بحران مسکن، فرسایش بافت‌های شهری و دغدغه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی مرتبط با تهران ارائه دهد. گزارش نخست این پرونده با عنوان «متهم اصلی قطع درختان تهران کیست؟» تلاش کرده تا روایتی تحلیلی و آسیب‌شناسانه از وضعیت فعلی پایتخت ارائه کند. این گزارش از زندگی هزاران خانوار پرده برمی‌دارد که در سایه پایتخت، در شرایطی بی‌ثبات و مخاطره‌آمیز زیست می‌کنند.در یکی از محله‌های حاشیه‌ای شهریار، خانواده‌ای پنج‌نفره در اتاقی کوچک به مساحت ۱۸ مترمربع زندگی می‌کنند.

شرح در صفحه ۳

بررسی اهداف سفر وزیر امور خارجه به مینسک و مسکو

رایزنی‌های راهبردی با بلاروس و روسیه

صفحه ۲

نفت، تحریم و سیلست

تلاش آمریکا برای برهم‌زدن محور نفتی ونزوئلا-کوبا

صفحه ۴

افزایش شدید قیمت داروهای وارداتی در پی حذف ارز ترجیحی

اختلال در روند درمان بیماران با اعمال سیاست‌های نادرست!

صفحه ۸

سخن نخست

به‌قلم: احمد رشیدی نژاد

آیا آمریکا از ناتو خارج می‌شود؟

پیامدهای خروج آمریکا از ناتو تنها به اروپا محدود نمی‌شود. در شرق آسیا، متحدان واشنگتن با دیدن کاهش تعهد آمریکا به امنیت اروپا، به‌طور طبیعی نسبت به اعتبار تضمین‌های امنیتی آمریکا دچار تردید خواهند شد. نظریه «زنجیره اعتبار» توضیح می‌دهد که کاهش تعهد در یک منطقه، به‌سرعت به مناطق دیگر منتقل می‌شود. در پی تحرکات تازه در واشنگتن، «توماس مَسی» نماینده جمهوری‌خواه مجلس نمایندگان آمریکا اعلام کرده طرحی را برای خروج ایالات متحده از ناتو ارائه داده است. او در پیامی در شبکه اجتماعی ایکس، ناتو را «یادگار دوران جنگ سرد» توصیف کرد و مدعی شد که آمریکا باید هزینه‌های خود را صرف دفاع از سرزمین خود کند، نه کشورهای «سوسیالیستی».

ادامه در صفحه ۲

یادداشت

به‌قلم: نجمه سیددخت

هفتهٔ پژوهش و رسالت ما ...

پژوهش، یکی از بنیادی‌ترین فعالیت‌های معرفتی بشر، در قلمرو دانایی و حل مسائل پیچیدهٔ جهان است. پژوهش به مجموعه‌ای از روش‌ها، ابزارها و رویکردهای هدفمند اتلاق می‌شود که با تکیه بر مشاهده، پرسشگری، فرضیه‌سازی و آزمون تجربی، لایه‌های پنهان جهان هستی را برای انسان آشکار می‌سازد.

جوامع انسانی از همان آغاز پیدایش تمدن، نیازمند شناخت دقیق‌تر طبیعت، انسان و جامعه بود و پژوهش، پاسخی به همین نیاز دیرین است.

تاریخ پژوهشان، نخستین آثار پژوهشی را به تمدن‌های باستانی در ایران، مصر و بین‌النهرین نسبت می‌دهند؛ جایی که رصدهای نجومی، متون پزشکی و قوانین مدون شکل گرفت؛ با این حال، مورخان جهان، هرودوت یونانی را به‌عنوان یکی از نخستین پژوهشگران نظام‌مند مطرح کرده‌اند. پژوهش زیربنای فناوری‌های نو و سیاست‌گذاری‌های کلان هر کشور است و نقش آن در عرصه‌هایی چون اقتصاد، علوم پایه، سلامت، محیطزیست و امنیت غذایی بر کسی پوشیده نیست. کشورهایی که پژوهش را اولویت ملی قرار داده‌اند، مسیر پیمودن شکوفایی علمی و صنعتی را با سرعت و کیفیتی به مراتب بیشتر طی کرده‌اند. در ایران ما نیز علیرغم همهٔ جنگ‌ها و کشمکش‌های سیاسی و وجود پادشاهان بی لیاقت، مسیر پژوهش با فراز و فرودهایی همراه بوده و پژوهشگران در مقاطعی خوش درخشیده‌اند. ابن‌سینا یکی از برجسته‌ترین نمادهای پژوهش در ایران و جهان است. او در دوره‌ای می‌زیست که سامانیان، آل‌بویه و غزنویان بر بخش‌های مختلف ایران حکومت داشتند؛ دوره‌ای که با وجود آشفتگی‌های سیاسی، به‌ویژه در شرق، ایران از نظر علمی یکی از درخشان ترین ادوار تمدن اسلامی بود. او سال ها در قلمرو آل‌بویه، به‌ویژه در ری، همدان و اصفهان زندگی کرد. در آن دوره فضای مناسبی برای فلسفه، پزشکی و منطق فراهم بود. این دوره که بسیاری از مورخان آن را «رنسانس ایرانی اسلامی» می‌نامند، شاهد شکوفایی بی‌نظیر علوم بود. بیمارستان‌ها، رصدخانه‌ها و کتابخانه‌ها سراسر ایران و جهان اسلام را فرا گرفته بود و چهره‌های بزرگی چون ابوریحان بیرونی، ابن‌هیثم، فارابی و رازی هم‌عصر یا نزدیک به دورهٔ ابن‌سینا بودند. در جهان آن روز، هنگامی که اروپا هنوز در قرون وسطای اولیه و رکود علمی به سر می‌برد، ایران و جهان اسلام مرکز تولید علم، فلسفه و پزشکی بود. در چنین بستر درخشانی، ابن‌سینا دست به نگارش آثاری زد که سرآمد پژوهش جهانی شد. قانون ابن‌سینا مصداق مرجعیت علمی ایران در زمان خود و یکی از معتبرترین متون پژوهشی، آموزشی و درمانی جهان آن عصر است. این کتاب تا قرن‌ها در دانشگاه‌های اروپا و خاورمیانه تدریس شد و نشان داد ایران در آن زمان نه‌تنها مصرف‌کنندهٔ دانش، بلکه تولیدکنندهٔ آن بوده است؛ علاوه بر ابن سینا، دانشمندانی چون ابوریحان بیرونی، فارابی، رازی، خواجه نصیرالدین طوسی و پروفسور حسابی مسیر پیشرفت علمی را در ایران هموار ساختند. امروزه نیز پژوهش در ایران در حوزه‌هایی چون پزشکی، نانو، هوافضا، انرژی و علوم پایه رشد قابل توجهی داشته است. با این حال، چالش‌هایی همچون کمبود بودجهٔ پژوهشی، فاصله میان دانشگاه و صنعت و دشواری تجاری‌سازی ایده‌ها همچنان پیشِ روی جامعهٔ علمی قرار دارد. با وجود این کاستی ها، توان علمی ایران و استعداد پژوهشگران جوان، نویدبخش آینده‌ای پربار است. هفتهٔ پژوهش فرصتی برای معرفی ظرفیت‌های علمی کشور، تقدیر از پژوهشگران و ترویج فرهنگ پرسشگری است. برگزاری همایش‌ها، نشست‌های علمی، نمایشگاه‌های فناوری و کارگاه‌های آموزشی، اگرچه از مهم‌ترین برنامه‌های این هفته به شمار می‌رود؛ اما کافی نیست. رسالت ما در این میان آن است که پژوهش را نه یک فعالیت جانبی، بلکه بخشی از هویت علمی و اجتماعی خود بدانیم و در مسیر مطالعه، تفکر، پرسشگری و نوآوری گام برداریم. ایران با میراثی درخشان و دانشمندانی جریان ساز و نامدار، همواره در مسیر علم حضوری مؤثر داشته و امروز نیز با تکیه بر همین پیشینه و با پرورش نسل پژوهشگر، می‌تواند آینده‌ای روشن‌تر بسازد و بار دیگر در صف پیشگامان علم و فناوری جای گیرد.

به منظور ترویج فرهنگ پژوهش در کشور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، چهارمین هفتهٔ آذرماه را با توجه به نامگذاری ۲۵ آذر ماه به نام روز پژوهش، با کسب مجوز از شورای فرهنگ عمومی، به نام "هفته پژوهش و فناوری" نام نهاد.

سرلشکر موسوی:

ارتقاء مستمر و دائمی توان پدافند هوایی، از اولویت های کشور است

رئیس ستاد کل نیروهای مسلح در بازدید از قرارگاه مشترک پدافند هوایی خاتم‌الانبیاء(ص) کشور تاکید کرد: ارتقاء روز به روز، مستمر و دائمی توان پدافند هوایی ایران اسلامی، از اولویت‌های کشور است.

به گزارش ایرنا از ارتش، امیر سرلشکر سید عبدالرحیم موسوی در بازدید از قرارگاه مشترک پدافند هوایی خاتم الانبیا(ص) کشور، ضمن حضور در بخش‌های مختلف و بررسی اقدامات صورت گرفته، به تلاش‌ها برای ارتقاء توان پدافند هوایی ایران اسلامی اشاره و اظهار داشت: امروز فرصتی ایجاد شد تا بتوانیم در جمع همرزمان خود در پدافند هوایی حاضر شویم و از چگونگی پیشبرد اقدامات و تلاش‌های صورت گرفته از سوی آنان برای ارتقاء توان پدافند هوایی کشور بازدیدی داشته باشیم.

وی همچنین لزوم ارتقاء بیش از پیش توان پدافند هوایی کشور را مورد تاکید قرارداد و تصریح کرد: ارتقاء روز به روز، مستمر و دائمی توان پدافند هوایی ایران اسلامی، از اولویت‌های کشور است.

سرلشکر موسوی گفت: همرزمان ما در پدافند هوایی حقیقتا با ایثار، فداکاری و از خودگذشتگی و بهره‌گیری از دانش، تخصص و همت بلند خویش، در چند ماه اخیر، اقدامات بسیار بزرگ و قابل توجهی را در عرصه ارتقاء توان پدافند هوایی کشور ترتیب داده‌اند که شایسته قدردانی است.

رئیس ستاد کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران ادامه داد: با اتکا به اقدامات صورت گرفته در پدافند هوایی کل کشور، باید گفت که استمرار ارتقاء توان پدافند هوایی به خوبی در حال انجام است و این ماحصل اقدامات شبانه روزی و بدون وقفه همرزمان ما در مجموعه پدافند هوایی کشور است.

وی ضمن تقدیر از مسئولان، کارکنان و رزمندگان این قرارگاه گفت: تمامی پیشرفت‌ها حاصل کار هم افزا، هماهنگ، شبانه روزی و فداکارانه مجموعه دانشمندان، محققان، فرماندهان، شرکت‌های دانش بنیان، صنایع دفاع، مراکز جهاد خودکفایی ارتش و سپاه است. ما از همه آنان تشکر و قدردانی می‌کنیم و امیدواریم قرارگاه پدافند هوایی در مسیر پیش روی خود، موفق باشد و ضمن دستیابی به اهداف تعیین شده، در ماموریت‌های واگذاری، موفق عمل کند.

سرلشکر موسوی در بخش دیگری از سخنان خود خاطرنشان کرد: نیروی پدافند هوایی ارتش و سپاه، بازوان قدرتمند مطمئن و با ارزشی هستند که می‌توانند یاری بخش قرارگاه پدافند در پیشبرد راهبردها و هدف‌گذاری‌های نوین قرار گیرند و در ارتقاء ظرفیت‌های کمی و کیفی، بهره‌گیری از سامانه‌های نوین و روز آمد و نیروی انسانی متعهد، شجاع، کارآمد و تقویت سپر دفاعی شبکه یکپارچه پدافند هوایی، برای رویارویی موفق با تهدیدات، در هم‌افزایی با سایر نیروها و سازمان‌های فعال و مسئول نقش اساسی ایفا کنند.

یادداشت

به‌قلم: آریا یونسی

هوش مصنوعی دست کم هنوز نمی تواند معنا تولید کند

بین همه سوالاتی که می توان درباره هوش مصنوعی پرسید یک پرسش می تواند بهتر ما را به ذات هوش مصنوعی برساند؛ این پرسش که هوش مصنوعی چه کاری نمی تواند بکند؟ این پرسش بسیاری از پرسش های دیگر ما را در بر دارد؛ مانند این پرسش که آیا هوش مصنوعی می تواند مانند انسان فکر کند یا جای انسان را بگیرد؟

هیوبرت دریفوس، فیلسوف آمریکایی معاصر، دو بار این پرسش را در دو سال متفاوت (۱۹۷۲ و ۱۹۹۲) مطرح کرد و سعی کرد به آن پاسخ بدهد. پاسخ او این بود که هوش مصنوعی نمی تواند معنا تولید کند یا فکر کند چنانکه انسان می تواند فکر کند اما می تواند مسائلی را در محدوده برنامه ریزی شده حل کند. معیار اصلی این است که کامپیوتر نمی تواند معنا تولید کند و به تبع آن نمی تواند تفکر داشته باشد. معنا در اینجا منظور معنای جملات نیست چراکه روشن است هوش مصنوعی جملاتی تولید می کند که از لحاظ زبانی معنادار هستند. در اینجا تفکر به تفکری گفته می شود که معطوف به حل مسئله نیست بلکه معناساز است و درباره چیزهایی است مانند معنای زندگی، جهان، رفتارهای اخلاقی، هنر و ادبیات و .... .

مدل های هوش مصنوعی که در زمان وی وجود داشت (GOFAI مدل های قدیمی و خوب هوش مصنوعی) با مدل های زبانی فعلی (LLMs مدل های زبانی بزرگ) بسیار متفاوت است. مدل های قدیمی بر اساس قوانین استنتاج منطقی کار می کردند و تنها توانایی پاسخ دادن به سوالاتی بودند که از پیش برای آن آموزش دیده بودند؛ مدل های فعلی بر اساس استنتاج های آماری و همبستگی ها در بین تعداد زیادی از بانک های متون و اطلاعات کار می کند به گونه ای که این هوش مصنوعی می تواند در لحظه یادبگیرد و پرسش هایی را پاسخ دهد که از قبل برای آن برنامه ریزی نشده است و متونی تولید کند که در داده های ورودی خود ندارد. این حالت سبب شده است که هوش مصنوعی جدیدی که اکنون در حال رشد سریع است برای بسیاری از ما عجیب به نظر برسد.

اکنون اگر دوباره پرسش دریفوس را برای مدل های جدید مطرح کنیم تقریبا استدلال های دریفوس معتبر و راهگشا باقی می مانند. اصل استدلال وی را می توان به زبانی ساده و به دور از اصطلاحات سنگین فلسفی این گونه مطرح کرد: هوش انسانی بدن‌مند و موقعیتی است؛ یعنی هوش انسانی از طریق بدن با جهان در ارتباط است و همیشه در یک موقعیت خاص است. همیشه هوش انسانی ارتباط با جهان را از پیش در خود دارد. هوش انسانی می تواند نگرانی و دغدغه داشته باشد که ریشه بیرونی دارند؛ اما هوش مصنوعی نمی تواند دغدغه و نگرانی داشته باشد. هر گونه تفکر انسانی برای شخصی خاص است که در موقعیتی خاص، در زمانی خاص و در مکانی خاص، و منظری خاص است. هوش انسانی با توجه به موقعیت فکر می کند و معنا تولید می کند.

هوش انسانی بر اساس دانستن چگونگی کار می کند، می داند چگونه رانندگی کند یا دوچرخه سواری کند. برای این دانستن بدن کاملا با هوش همراهی می کند و به یک توانایی ناآگاهانه تبدیل می شود. اگرفردی یاد بگیرد چگونه رانندگی کند بعد از مدتی که یادگیری رخ دهد دیگر لازم نیست محاسبات ذهنی برای گرفتن ترمز یا فشردن گاز را انجام دهد بلکه ماهیچه ها راحت این کار را انجام می دهند. در طرف مقابل، هوش مصنوعی بر دانستن گزاره ها کار می کند. می داند که «برای حرکت خودرو باید گاز را فشرد» اما اگر هزار بار این کار را انجام دهد باز هم باید همین گزاره را تکرار کند؛ زیرا هوش مصنوعی اندام جسمانی و مغز ندارد که این حرکات را جذب کند و آن را ناآگاهانه انجام دهد.

از طرف دیگر، انسان دغدغه ها، اهداف و نگرانی هایی دارد که به انسان امکان معنا سازی را می دهند. معنای خودرو برای هیچکس از روی فرهنگ واژه به دست نمی آید بلکه معنای خودرو برای کسی این است که او را به محل کار می رساند تا بتواند اهداف آینده را مشخص کند، برای دیگری وسیله ای است که هرگاه بی حوصله شد با آن به گشت و گذار می پردازد و همینطور می توان این فهرست را ادامه داد. اما هوش مصنوعی که حالت خودکار خودروهای تسلا را هدایت می کند هیچگاه نمی تواند چنین اهداف و معانی داشته باشد؛ اساسا چنین چیزی برای آن قابل تصور نیست. از این رو، هوش مصنوعی حتی اگر بتواند بسیاری مسائل را تولید کند نمی تواند معناسازی کند. این خصوصیت هنوز در دست هوش انسانی است و فعلا با مدل های موجود نمی توان چنین پیش بینی کرد.

برای فهم بهتر اینکه هوش مصنوعی نمی تواند معنا تولید کند یک مثال را در نظر بگیریم: پوزش خواستن. بسیار پیش می آید که فردی اشتباهی مرتکب شود و بگوید «پوزش می خواهم»؛ همین حالت را در هوش مصنوعی فعلی می بینیم وقتی پاسخ اشتباهی می دهد اگر به ماشین بگوییم که اشتباه کرده است معمولا در پاسخ می گوید «پوزش می خواهم». اگر چه انسان و ماشین هر دو یک گزاره را تولید می کنند اما تنها انسان است که گزاره را معنامند می کند.

زیرا تنها انسان است که هنگام پوزش خواستن احساس شرم نیز می کند. هوش مصنوعی چگونه می تواند هنگام پوزش خواستن احساس شرم کند؟!

چنین است که هوش مصنوعی نمی تواند مانند انسان معنا تولید کند. مهم نیست که چه کارهایی می تواند بکند اینکه نمی تواند معنا تولید کند به این معنی است که بر اساس مدل های موجود فعلی، و احتمالا هیچ گاه، هوش مصنوعی نمی تواند انسان باشد یا جای انسان را بگیرد. بسیاری از حیوانات نیز هستند که توانایی حل مسئله دارند همانند کاری که هوش مصنوعی می کند، اما آنها نیز توانایی معناسازی ندارند.